

ประสิทธิผลนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย

ไพฑูรย์ สิงห์ไข่มุกข์^{1*} ชาญชัย จิตรเหล่าอาพร² สมาน งามสนิท³ บุญเรือง ศรีเหรียญ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย 2. เพื่อศึกษาการนำนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทยไปปฏิบัติ 3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย 4. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทยให้มีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธีประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบด้วยการแปลความ ตีความและวิเคราะห์ความ

ผลการวิจัยพบว่า : 1. บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด 2. การนำนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทยไปปฏิบัติ นโยบายมีความชัดเจนและ มีมาตรฐานการควบคุมมลพิษที่เหมาะสม ความสามารถของเจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในระดับปานกลาง เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบและสั่งดำเนินคดีกับผู้ละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับของนโยบายมลพิษอยู่ในระดับที่ น้อย ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง ภาครัฐ และภาคเอกชนให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมลพิษอุตสาหกรรมแก่ประชาชนอยู่ในระดับน้อย 3. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับนโยบายมลพิษอุตสาหกรรม การใช้ช่องว่างในการปฏิบัติเพื่อหาประโยชน์ทั้งภาครัฐและนักการเมือง รวมถึงผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น 4. ข้อเสนอแนะเพื่อจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทยให้มีประสิทธิภาพ 4.1 ภาครัฐควรต้องพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของบุคลากรที่ทำงานในระบบ การ ติดตามตรวจสอบภาคอุตสาหกรรมให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ 4.2 ภาครัฐต้องออกระเบียบให้ผู้ประกอบการ ประ เภท 3 ทำนโยบายคุณภาพการจัดการสิ่งแวดล้อม ในโรงงาน 4.3 เพิ่มอัตราโทษกับผู้ฝ่าฝืนระเบียบการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมให้สูงขึ้น 4.4 รัฐต้องลงทุนทำระบบบำบัดมลพิษส่วนกลางที่มีประโยชน์ร่วมกันอย่างพอเพียง 4.5 สภาอุตสาหกรรมและภาคเอกชนควรจัดกิจกรรม ให้คำปรึกษาและพัฒนาเชิงลึกในการใช้เทคโนโลยีสะอาดและเทคโนโลยีสีเขียวแก่โรงงานกลุ่มเป้าหมายร่วมกับ ภาครัฐสร้างความร่วมมือร่วมใจร่วมในการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทยให้มีประสิทธิภาพต้องมี ความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ดังองค์ประกอบ Effectiveness of Pollution Management is Equal to Public, Private, People and Participation) = 4P's

คำสำคัญ : นโยบายมลพิษ การใช้ช่องว่างของปัญหามลพิษหาผลประโยชน์ ผู้มีอิทธิพลและผู้มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง ระบบคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชน

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

² Ph.D รัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการเมืองเปรียบเทียบ คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ Ph.D พัฒนบริหารศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

⁴ Ph.D การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

* ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: Paitoon.singkaimook3@gmail.com

THE EFFECTIVENESS OF THAI INDUSTRIAL POLLUTION POLICY

Paitoon Singkaimook,^{1*} Chanchai Chitlaoarporn,² Sman Ngamsnit³ and Boonrueng Sriharun⁴

Abstract

The objective this research were 1. to study the role of the organizations involved in the Thai industrial pollution policy management 2. to study the implementation of Thai industrial pollution policy, 3. to study the problems and obstacles of Thai industrial pollution policy and 4. to propose the guideline for effective Thai industrial pollution policy management. This study was mixed method research with the combination of quantitative and qualitative approaches were applied. The data were analyzed by using the content analysis included translation, interpretation and analysis.

The research findings were as follow: 1. The role of organizations involved with Thai industrial pollution policy were at a moderate level. 2. Thai industrial pollution policy implementation consisted of clear objective and appropriate pollution control standards. The capabilities of the staffs were at medium level, author by was at low level, to inspect and advises the regulations of pollution was at high level. The people sector's participation in Industrial pollution control was at a moderate level and the aspect of public and private knowledge and information relating to the public was at a low level. 3. Problems in the industrial pollution management were a utility of the gap for the personnel benefit of both public and private personnel. There were governor officers politicians, influential persons, who involved with the management of industrial pollution, witch bring about lacking of effective policy implementation as well as soft penalties for offenders. 4. The proposed guideline for effective industrial pollution management were as follows: 4.1 Government should develop and enhance the qualities of its own personnel who worked in the fields of pollution auditing and evaluating, they should have more income with higher standard of normal, ethics and good governance. 4.2 The government should draft the regulations for industrial sectors to follow the requirement of pollution policy and all of quality control should be evaluated by the third party. 4.3 Increase the penalties on the violators of pollution control regulations. 4.4 The government should invest for centralized system of pollution treatment to facilitate retail enterprise. 4.5 The Federal Thai Industry and Private sector should organize the activity to provide the essential information of Clean technology and Green technology for the target plant by cooperating with the government. The government should collaborate all capacities of all parties concerned to manage industrial pollution effectively by close collaborations among the sector of public, private, people and participation, as concluded: 4P's

Keywords : Pollution Policy, A problem of the gap for benefit, Influences, Environment Quality System and Public Private People & Participation.

บทนำ

เมื่อรัฐบาลให้ความสำคัญทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก และเชื่อว่าภาคอุตสาหกรรมจะสร้างความร่ำรวยให้กับประเทศมากกว่าภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรม 205,720 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2541 (สุธาวัลย์ เสถียรไทย, 2546) การเติบโตที่รวดเร็วส่วนหนึ่งมาจากการย้ายฐานการพัฒนาของประเทศญี่ปุ่นเข้ามายังประเทศไทย และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนและการสร้างอุตสาหกรรมในภาคอื่นๆ ของประเทศ จึงมีโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆ ของประเทศเกิดขึ้นมากมาย เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกที่ถูกผลักดันอย่างเต็มที่ตลอดในช่วงทศวรรษที่ 2520 ซึ่งการลงทุนทั้งหมดมียอดเงินทุนสูงถึง 420,000 ล้านบาท (เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และวลัยพร มุขสุวรรณ, 2546) โดยรัฐบาลจึงเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมเริ่มในปี พ.ศ. 2500 เริ่มการควบคุมมลพิษ โรงงานและพัฒนาอุตสาหกรรมได้ตราพระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2512 และจัดตั้ง การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยขึ้นใน ปี พ.ศ. 2515 จัดตั้งกองสิ่งแวดล้อมโรงงานใน พ.ศ. 2518 และตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 และอุตสาหกรรมเริ่มเน้นการส่งออกมี โรงงานขนาดใหญ่ มีโรงงานจดทะเบียนทั่วประเทศประมาณ 20,000 แห่ง ในปี พ.ศ. 2520 อุตสาหกรรมไทยเริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านเคมี ปิโตรเคมี มีการค้นพบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รัฐบาลได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้น เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นปีที่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ซึ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมและในช่วงนั้นเป็นช่วงที่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนประมาณ 50,000 โรงและต่อมาก็มีโรงงานเพิ่มขึ้นเป็น 100,000 โรง ในปีพ.ศ. 2544 (สุกรานต์ โรจนไพรวงศ์, 2544) และโรงงานส่วนใหญ่ไม่มีการควบคุมมลพิษทางด้านน้ำและอากาศ มีการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แม่น้ำลำคลอง ธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ปล่อยควันพิษไปในอากาศจนเกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อมขึ้นในประเทศ เรื่อยมาจนถึงยุคมาตาพุด (2552-2553) ที่มีความรุนแรง มีการฟ้องร้องจากภาคประชาชนจนศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวให้ระงับกิจการโครงการลงทุน 76 โครงการ (ทศพล ทรรศนกุลพันธุ์) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมมีความรุนแรงตลอดมา ทั้งๆ ที่ประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับการควบคุมโรงงานหลายฉบับ

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบแก้ไขมลพิษอุตสาหกรรม ได้แก่ กรมควบคุมมลพิษ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กรมเจ้าท่ากระทรวงคมนาคม กรมประมงกระทรวงเกษตรฯ เป็นต้น่าสังเกตว่า แม้ว่ารัฐจะมีกฎหมาย กฎ ระเบียบ องค์กร คณะบุคคลที่กำกับดูแลเกี่ยวกับมลพิษต่างๆ ก็ตาม แต่ปัญหาที่มาจากมลพิษอุตสาหกรรมก็ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นประจำหรือแม้แต่ในเขตนิคมอุตสาหกรรม

เมื่อสถานการณ์ด้านมลพิษอุตสาหกรรม ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ได้มาตรฐานความปลอดภัยเช่นนี้ จึงนำไปสู่คำถามการวิจัยที่เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมซึ่งเปรียบเสมือนปีกอีกข้างหนึ่งของนกคู่กับปีกอีกข้างหนึ่งคือภาคการเกษตร ซึ่งประเทศไทยต้องอาศัยปีกทั้ง 2 ข้างนี้ เพื่อจะบินขึ้นสู่ที่สูงได้อย่างไร ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นสมควรต้องมีการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และวิจัยประสิทธิภาพนโยบายการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมไทย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และวิชาการเพื่อนำไปสนับสนุนการบริหารควบคุมมลพิษให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประสิทธิผลของการนำนโยบายการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทยมาปฏิบัติ อีกทั้งสืบค้นหาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ มลพิษอุตสาหกรรม เพื่อเสนอแนวทางการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทยให้มีประสิทธิผล

2. ขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่ ศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ด้านเนื้อหาศึกษาสภาพปัญหามลพิษจากอุตสาหกรรมและมาตรการการจัดการมลพิษ รวมทั้งพระราชบัญญัติต่างๆ ที่บังคับใช้ ศึกษาระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2554 ถึง เดือน กรกฎาคม 2555

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ที่มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ศึกษา ค้นคว้าตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. **กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)** การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้แก่ ผู้ที่ทำงานในจังหวัดสมุทรปราการ และผู้อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการ จากนั้นกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973: 725) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ $\pm 5\%$ ทำการแทนค่าตามสูตรได้ $n = 399.86$ คน ในการสุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ตัวอย่างให้มากกว่า 400 คน คือ 476 คน

การสุ่มตัวอย่างแบบที่ 1.1 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยไม่อาศัยสัดส่วน (non-proportional stratified sampling) โดยให้ความสำคัญเท่ากันทั้ง 6 อำเภอๆละ 70 ตัวอย่าง รวมเป็นตัวอย่าง 420 ตัวอย่าง ด้วยการนำแบบสอบถาม กระจายไปถาม พนักงาน คนงานที่หน้าโรงงานและกระจายไปถาม บุคคลทั่วไปในจังหวัดสมุทรปราการ ด้วยทีมของตนเองทั้ง 6 อำเภอ

การสุ่มตัวอย่างแบบที่ 1.2 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยไม่อาศัยสัดส่วน (non-proportional stratified sampling) จากการส่งแบบสอบถามกับบุคคลที่รู้จักจากการเคยอบรมร่วมกัน ชัฟฟลายเออร์ คอนแทคเตอร์ การบอกต่อที่อาศัย/ทำงานในจังหวัดสมุทรปราการ โดยส่งคำถามทาง อีเมลล์รวม 100 ตัวอย่าง กอปรกับติดตามทางโทรศัพท์ด้วยตนเองและได้รับคำตอบกลับทาง อีเมลล์ได้รวม 56 ตัวอย่าง

2. **การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)** จำนวน 43 คน เลือกแบบเจาะจงบนพื้นฐานของผู้มี ประสบการณ์และมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานนโยบายมลพิษอุตสาหกรรม ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 13 คน ที่ได้มาโดยวิธีการบอกต่อ (Snow ball) ตามแนวคำถามวิจัยที่พัฒนามาจากคำถามตามแบบสอบถามเชิงปริมาณ เมื่อได้ข้อมูลครบแล้ว ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา สรุป ค้นพบแล้วนำข้อค้นพบนั้นมา กำหนดเป็นแบบสนทนา กลุ่ม (Focus group Discussion) กับ โรงงานที่มีการบริหารและปฏิบัติตามนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย อย่างมีประสิทธิภาพจำนวน 1 โรงงาน (10 คน) โรงงานที่มีการบริหารที่ไม่ค่อยเข้าใจนโยบายมลพิษอุตสาหกรรม (จากการบอกต่อของโรงงานที่มีนโยบายมลพิษ) จำนวน 1 โรงงาน (10 คน) และกับชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 1 ชุมชน (10 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม เพื่อสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทยเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type Scale)

2. แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย ได้แก่ ผู้บริหารภาครัฐ ผู้บริหารภาคเอกชน ที่ปรึกษาอิสระและการสนทนากลุ่มกับผู้บริหารและพนักงานโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมและชุมชนในเขตอุตสาหกรรม

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับประสิทธิผลนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทยโดยมีวิธีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อเป็นกรอบสำหรับการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาหลักการทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลนโยบายมลพิษในโรงงานอุตสาหกรรม ของไทย รวมทั้งตัวอย่างเครื่องมือวัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. นำคำจำกัดความของประสิทธิผลนโยบายมลพิษในโรงงานอุตสาหกรรมของไทยมาเป็นแนวทางในการ นำไปเขียนข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับนิยามศัพท์ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องตามคำจำกัดความ
4. การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผู้วิจัยหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิจัยเชิง คุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยดำเนินการติดต่อกับชุมชน ต่างๆในจังหวัดสมุทรปราการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและส่งแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบแล้วให้กับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยและทีมผู้วิจัยเดินทางไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามและเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 476 ตัวอย่าง จากผู้ที่ทำงานในจังหวัดสมุทรปราการและผู้อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาถึงลักษณะประชากรศาสตร์ ลักษณะกิจการ/งานที่ทำหรือความเกี่ยวข้องในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างข้อมูลและแนวคิดของประชากร ความคิดเห็น เพื่อการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานของตัวแปร

ส่วนที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารภาครัฐจำนวน 8 คน ผู้บริหารภาคเอกชน จำนวน 3 คน ที่ปรึกษาอิสระ จำนวน 2 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) จากผู้บริหารและพนักงานในโรงงานที่มีการบริหารตามนโยบายการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทยอย่างมีประสิทธิภาพในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 1 โรงงาน จำนวนผู้ร่วมสนทนา 10 คน จากผู้บริหารและพนักงานในโรงงานที่มีการบริหารไม่เข้าใจนโยบายการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทยอย่างมีประสิทธิภาพในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 1 โรงงาน จำนวนผู้ร่วมสนทนา 10 คน และชุมชนในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 1 ชุมชน จำนวนผู้ร่วมสนทนา 10 คน จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในรูปของตารางประกอบคำบรรยายและความเรียง โดย

ผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์และความเกี่ยว ข้องกับอุตสาหกรรม ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารภาครัฐ ตอนที่ 3 ผลการ วิเคราะห์ความคิดเห็นเรื่องเกี่ยวกับสมรรถนะของหน่วยงานภาครัฐในการนำนโยบาย การบริหารมลพิษมาใช้ ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ ภาคเอกชน ตอนที่ 5 ผลการ วิเคราะห์ความคิดเห็นเรื่องประสิทธิผลการนำนโยบายการควบคุมมลพิษภาคเอกชน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดำเนินการ ดังนี้ 1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับ กลับคืนมาทุกฉบับเพื่อคัดเลือกรูปแบบที่สมบูรณ์ถูกต้องจากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา โดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผลข้อมูล 2. ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) 3. การแจกความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 4. ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิ ผลนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย ใช้สถิติพรรณนา ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยการ คำนวณหาค่าเฉลี่ยทางคณิต ศาสตร์และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของตัวแปรแต่ละตัว ซึ่งคิดเป็นรายชื่อแล้ว นำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลความ หมายตามเกณฑ์การประเมินค่า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1. ความคิดเห็นที่มีต่อภาครัฐ ตอนที่ 2. ความคิดเห็นที่มีต่อภาคเอกชน ตอนที่ 3. ความคิดเห็นที่มีต่อภาคประชาชน ตอนที่ 4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจาก ผู้บริหารภาครัฐ จำนวน 8 คน ผู้บริหารภาคเอกชน จำนวน 3 คน ที่ปรึกษาอิสระที่ให้คำปรึกษาโรงงาน จำนวน 2 คนและการ สทนากลุ่มกับผู้บริหารและพนักงานในโรงงาน จำนวน 2 โรงงาน (20 คน) รวมถึงการสนทนากลุ่มกับชุมชน ใกล้เขตอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 1 ชุมชน (10 คน) แล้วนำผลที่ได้มานำเสนอโดยการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้ไปเสริมการประกอบการอธิบาย ผลการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องประสิทธิผลนโยบายมลพิษในโรงงานอุตสาหกรรมของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อ ศึกษาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย 2. เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพของการนำการนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทยไปปฏิบัติ 3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมของไทย และ 4. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมให้มี ประสิทธิภาพ

ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (55.3%) โดยมีอายุระหว่าง 36 – 45 ปี จำนวน 193 คน (40.5%) สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี (31.7%) ทำงานอยู่ในบริษัท เอกชน (67.2%) ตำแหน่งเจ้าหน้าที่/พนักงาน (73.3%) โดยมีอายุงานมากกว่า 8 ปี (44.7%) และทำงานนอกเขต อุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ (51.9%)

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารภาครัฐด้านสิ่งแวดล้อมในภาพรวม พบว่าด้านโครงสร้าง องค์กร ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรการบริการ และด้านกลยุทธ์เชิงรุก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด

การบริหารภาครัฐ ด้านนโยบายภาครัฐในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องของวัตถุประสงค์ของนโยบายควบคุมมลพิษมีความชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนนโยบายการ ควบคุมมลพิษสามารถปฏิบัติและการวัดผลได้จริง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

การบริหารภาครัฐ ด้านโครงสร้างองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่า เรื่องหน่วยงานของภาครัฐมีระดับสายการบังคับบัญชาที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และเรื่อง ผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐมีภาวะผู้นำ มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

เรื่องการบริหารภาครัฐ ด้านทรัพยากรการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญเหมาะสมกับงานที่เกี่ยวกับมลพิษ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและเรื่องงบประมาณที่เหมาะสมกับการกิจที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่ทันต่อความต้องการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

การบริหารภาครัฐ ด้านกลยุทธ์เชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องภาครัฐมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อมให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และเรื่องการยกเว้นอากรขาเข้าให้กับเครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้และวัสดุที่จำเป็นต่อภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดมลพิษ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สมรรถนะของหน่วยงานภาครัฐในการนำนโยบายการบริหารมลพิษมาใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้คำแนะนำและคำปรึกษาเกี่ยวกับมลพิษได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและเรื่องเจ้าหน้าที่เคยสั่งให้มีการดำเนินคดีทั้งแพ่งและอาญากับภาคเอกชนที่ทำผิดกฎหมายมลพิษ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ ภาคเอกชน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องภาคเอกชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการการบำบัด/ป้องกันมลพิษ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และเรื่องภาคเอกชนมีการตรวจสอบระบบป้องกันภัยที่เกิดจากมลพิษ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

เรื่องประสิทธิผลการนำนโยบายการควบคุมมลพิษภาคเอกชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ ภาคเอกชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเรื่องการได้รับความรู้เกี่ยวกับมลพิษ อุตสาหกรรมจากภาครัฐ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และเรื่องการได้รับทราบข้อมูลการรายงานผลการตรวจสอบมลพิษ เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ด้าน ทำให้สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาที่ค้นพบ ได้โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทย โครงสร้างทางหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายมลพิษอุตสาหกรรม เป็นไปตามระบบการจัดการภาครัฐ

ส่วนการกำจัดมลพิษภายนอกโรงงาน กรมควบคุมมลพิษ สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ดูแล แต่อย่างไรก็ดีโครงสร้างการจัดการมลพิษทางอุตสาหกรรม ยังมีการกระจายไปหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดความซับซ้อน ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน ทำงานเฉพาะงานที่รับผิดชอบ ไม่มองในลักษณะประสานงานกัน ข้อมูลแต่ละแหล่งไม่สอดคล้องกัน รวมถึงหลายๆ หน่วยงานจะเกี่ยวกับพระราชบัญญัติหลายๆ ฉบับ จึงทำให้ยากต่อการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองพระราชบัญญัติแต่ละฉบับซึ่งมีข้อแตกต่างกัน ซึ่งการกำหนดโครงสร้าง การกำหนดจำนวนทรัพยากรการให้บริการนั้นยังไม่เพียงพอโดยเฉพาะด้านบุคลากร เมื่อเทียบกับ ปริมาณงาน/จำนวนโรงงานที่ต้องกำกับดูแล

วัตถุประสงค์ที่ 2 ประสิทธิภาพของการนำกรนโยบายมลพิษอุตสาหกรรมของไทยไปปฏิบัติการจัดการมลพิษ อุตสาหกรรม ภาครัฐเป็นผู้กำกับดูแลและส่งเสริม เรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับมลพิษอุตสาหกรรม เรื่องการจัด การมลพิษอุตสาหกรรม ภาคเอกชนควรเป็นผู้นำ ภาคประชาชนมีส่วนร่วมจึงจะมีประสิทธิภาพและมีความสำเร็จ ซึ่งจะเห็นได้จากความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำและคำปรึกษาเกี่ยวกับมลพิษ การแก้ไข ปัญหาด้านมลพิษ การเข้าให้ความช่วยเหลือได้ทันเวลาที่เกิดอุบัติเหตุด้านมลพิษ การจัดทำคู่มือด้านมลพิษแจก อย่างทั่วถึง การช่วยแก้ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น การดำเนินการป้องกันมลพิษอย่างถูกต้องตามกฎหมายและการ บังคับดำเนินคดีทั้งแพ่งและอาญากับภาคเอกชนที่ทำผิดกฎหมายมลพิษเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังไม่สามารถที่จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวกับการจัดการมลพิษและสิ่งแวดล้อมมีจำนวนไม่เพียงพอ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษา ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการมลพิษอุตสาหกรรม จากการศึกษาพบว่า กระแส ปัญหา มีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายผู้บริหารภาครัฐ คือระบบการเมืองของประเทศไทยเป็นแบบ ประชาธิยม ดังนั้นกระแสสังคมจะมีผลต่อการกำหนดนโยบายอย่างมาก ส่วนกระแสนโยบายมีความสำคัญ ต่อการกำหนดนโยบายผู้บริหารภาครัฐการกำหนดนโยบายการจัดการมลพิษและสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้และส่งผลต่อการปฏิบัติไปตามนโยบายดังกล่าว โดยเฉพาะการจัดการพัฒนาอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรม สีเขียวเพื่อสนองต่อนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลและได้ให้ความสำคัญ แก่นโยบายต่างๆ

วัตถุประสงค์ที่ 4 เสนอแนวทางการจัดการมลพิษอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิผล การขยายตัวของการผลิต ในภาคอุตสาหกรรมและบริการตลอดจนการลงทุนด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นไปอย่างไร้ระเบียบ และขาดทิศทางที่เหมาะสม ไม่มีการนำผังเมืองและผังภาคมาใช้ ทำให้การขยายตัวของชุมชนกระจุกกระจายเมือง ขยายตัวโดยไม่มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับอย่างเพียงพอ นอกจากนั้นการขยายฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วโดยไม่มีมาตรฐานการประกอบกรที่เหมาะสมและมีได้บังคับใช้มาตรการควบคุมมลพิษอย่างจริงจัง ได้ทำให้เกิดปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนโดยตรงมากยิ่งขึ้น การฟื้นฟูบูรณะ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังดำเนินการได้ในขอบเขตจำกัด ไม่ทันต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ธรรมชาติและแนวโน้มการเกิดมลพิษ เนื่องจากขาดประสิทธิภาพในการจัดทำและบริหารแผนงานให้สามารถนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพทั้งกับหน่วยงานภาครัฐและฝ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การกำกับควบคุมยังมีจุดอ่อน ขาดความโปร่งใส มีปัญหาทุจริตและการแย่งชิงทรัพยากรระหว่าง กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ ในการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติและในพื้นที่ของตน ทำให้เกิดข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่าง ชุมชนท้องถิ่นกับภาครัฐอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นที่มาของกรอบยุทธศาสตร์ ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงอุตสาหกรรม ควรอกระเปียบว่าด้วยการจัดทำระบบการรับรองคุณภาพการจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบ ISO14000 หรือระบบที่กล่าวถึงการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ประกอบการ ประเภทที่ 3 ต้องปฏิบัติ ตามเพื่อให้ผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมได้ตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญและมี องค์กรกลางที่มีใบอนุญาตทำการตรวจสอบและรับรองทั้งรายงานให้กระทรวงอุตสาหกรรมทราบทุก 6 เดือน

2. รัฐต้องเพิ่มอัตราโทษค่าปรับจากอัตราเดิมอีก 3 เท่า กับผู้ปล่อยมลพิษออกนอกโรงงานและเพิ่มโทษกรณีผู้นำ สารพิษและหรือกากสารพิษไปทิ้งในที่สาธารณะต้องระวางโทษจำคุกและปรับตลอดชีพใช้ในการฟื้นฟูให้สิ่งแวดล้อมกลับคืนสู่ภาวะปกติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. รัฐต้องทำโครงการระบบควบคุมปริมาณสารก่อมลพิษเป็นองค์รวมมาใช้และบริหารงานและควบคุมโดยรัฐบาล เช่น โครงการบำบัดน้ำเสียโดยรวมขนาดใหญ่และทันสมัยที่มีประสิทธิภาพสูง

2. กระทรวงอุตสาหกรรมต้องเอาใจจริงเอาใจกับการบริหารและจัดการเพื่อสนับสนุนนโยบายการจัดการมลพิษ อุตสาหกรรม โดยไม่ให้นักการเมืองทุกระดับชั้น ผู้มีอิทธิพล เข้ามาทำให้การปฏิบัติมีการละเว้นโดยจัดทำโครงการที่มีส่วนร่วมทุกภาคส่วนไม่ว่าภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมถึงสื่อมวลชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในเรื่องเดียวกันแต่ขอบเขตกว้างขวางกว่าเดิม โดยเปรียบเทียบประสิทธิผลของการนำนโยบายการควบคุมมลพิษไปปฏิบัติตามประเภทของอุตสาหกรรมหรือตามแต่นิคมอุตสาหกรรมในแต่ละพื้นที่ของประเทศเพื่อนำ ไปสู่การปรับปรุงแก้ไขนโยบายควบคุมมลพิษให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

2. การวิจัยประสิทธิผลนโยบายมลพิษในเชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม

เอกสารอ้างอิง

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. (2555). การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อสิทธิของประชาชนปะทะแนวนโยบายพัฒนา

เศรษฐกิจแห่งชาติ: กรณีมาบตาพุด. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และวลัยพร มุขสุวรรณ. (2546). การประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการพัฒนานิคม

อุตสาหกรรมมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ภิรมย์ ศรีธาตุ. (2546). ปัญหามลพิษอุตสาหกรรมทางอากาศและน้ำเสียจากโรงงาน ในเขตอุตสาหกรรม

มาบตาพุด จังหวัดระยอง. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุกรานต์ โจรงานไพรวงศ์. (2544). สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโลกสีเขียว.

สุธาวัลย์ เสถียรไทย. (2546). ธรรมชาติบำบัดด้านสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).